

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בהדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

גליון 36

פר' וישלח תשפ"ג

שהוא "אחיו", א"כ טוב לפתוח בשלום תחילה אולי יתפייס עמו ולזה נזכרו שתי הבחינות, "כה תאמרן לאדוני" הוא הפיוס ו"לעשו", הגבורה. וזה "כה אמר עבדך יעקב" הוא פיוס, "עם לבן גרתי" הודעת הגבורה שהוא ראש למכשפים ולא יכול לי כדאיתא בזהר. "ויהי לי שור וחמור ואשלחה להגיד לאדוני", וזה לא כמתפאר שלא תוכל לו אחר אשר לבן לא יכול לו כי אם "למצא חן בעיניך".

*

למצוא חן בעיניך. רש"י פירש שאני שלם עמך ומבקש אהבתך. ויתכן למה שפירשתי לעיל בסוף פר' תולדות, על הפסוק "ברח לך אל לבן אחי חרנה, וישבת עמו ימים אחדים וגו' עד שוב אף אחיך ממך". שבזאת תבחן לב עשו אם כבר נח רוגזיה, היינו לפי הרגשת יעקב בנפשו "כי כמים הפנים לפני כן לב האדם לאדם" (משלי כז יט), אם כן כשישוב עשו מחמתו גם יעקב ירגיש הדבר בלבו, וזהו "עד שוב אף אחיך ממך" אחר שתפוג שנאתך מעשו תדע "ממך", שכבר שב אפו גם הוא. ואם כן אף עתה אחר שאני שלם עמך גם אתה לא יש שנאה בלבך רק באתי בזה למצוא חן נוסף בעיניך.

*

ויצר לו כו'. פירש"י שמא יהרוג אחרים. יראה כי כל שטרח יעקב אבינו לקנות הבכורה היה בשביל העבודה, ואם נכשל בזה [והרג את הנפש] לא ישא כפיו, וכל שכן עבודה. ואפילו בשוגג, וא"כ ירא לנפשו פן יפסל.

*

ועתה הייתי לשני מחנות. אחר שיעקב עלה מורא על ראשו שיש לעשו איזו קיטרוג בשביל שנשא ב' אחיות, וגם בשביל כיבוד אב שקיים, וזה נרמז "ויירא" על כיבוד אב ואם שנאמר "איש אמו ואביו תיראו". "ויצר" מרמז על ב' אחיות שנאמר "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור", ודרשו חז"ל ביבמות נ' ב' לצור ולצרור. לכן חלקם לב' מחנות כי נסתפק באיזה יש לו אחיזה יותר, או ברחל שכנסה אחר לאה ונשואי לאה בהיתר היה, או כי רחל נתקדשה בשני העבודה ונשואי לאה אח"כ באיסור, לכן חלק לב' מחנות כי בטוח היה שלא ישלוט בשניהם.

*

כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו אולי ישא פני. יראה כי בעשו היו ניצוצין של קדושה, לכן "ציד בפיו" (לעיל כה כח). ולכן הראש גנוז במערת המכפלה. והנה

וישלח יעקב מלאכים לפניו כו'. דרשו חז"ל מלאכים ממש (רש"י). ויראה כי נאמר בסוף פרשה הקודמת "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים". ויראה שיובן הפסוק, כי ידוע שמלאכי מרכבה ארבעה פנים להם כמפורש ביחזקאל (י יד), והנה הם היו מלאכי מרכבה כמו שאיתא "כאשר ראם" ראשי תיבות ר'פאל א'זריאל מ'יכאל. אם כן מלאך אחד נראה כשנים אחור וקדם שוין אצלו, כי מראה פנים לכל צד. לכן יעקב כאשר ראם קראם "מחנים" נגד מחנה אנשים, מאחר שהצורה האנושית נראה בכל צד של מלאך.

ובזו מובן מה שאמרה הגר לעיל (טז יג) "ותקרא שם ה' הדובר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי". ויראה שיובן כי הגר ראתה שמלאך ה' הוא ממלאכי המרכבה אשר ארבעה פנים להם הגם שנתלבש בצורת אדם, כאשר נסתלק ממנה לא נראה כדמות אדם ההולך ופונה ממנו ונשאר אחוריו נגד פני האדם, והמלאך שיש לו ארבעה פנים אם כן גם בהסתלקותו מאחוריו גם כן מראה לכל צד פניו. וזהו אמרה "אתה אל ראי", שאינו כדמות אדם, "כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי", לשון תמיהה, היינו אחוריים של הרואה, אם כן ודאי מלאך ה' הוא. ובזו מובן שפיר "וישלח יעקב מלאכים לפניו", כי שלוחי בשר ודם הם אחוריהם כלפי המשלח כשפונין ממנו, אבל יעקב שלח מלאכים שגם בהסתלקותם היו לפניו והיינו "מלאכים ממש", שארבעה פנים להם.

*

וישלח יעקב מלאכים. למה הטריח משרתי עליון. ואולי יתכן לתרץ הכפולים ג"כ, "כה תאמרן לאדוני לעשו". כי לא ידע עצות בנפשו אם יתפייס עמו עשו בטוב ויבא לו בדברי פיוס, או שיגידו לעשו כל מעשה תקפו וגבורתו אשר נצח ללבן אשר ביקש לעקור הכל כדאיתא בזהר. לכך היו צריכים שלוחים לעמוד על מה שבלבו בשני הצדדין, אם הפיוס טוב לו או שהמורא אשר יעלו על ראשו בהגידם לו גבורת יעקב למען יחדל מעושק ידיו ולא יצא לקראת נשקו. ומה גם אם ילך לקראתו לא יהי נודע אם לשלום בא או למלחמה.

ולזה התחכם יעקב ושלח מלאכים אשר יוכלו לעשות שתי השליחות, הפיוס בשליחותו, והמורא אשר יאמרו לעשו מכח גבורתו של יעקב ה' צריך בענין אחר שלא יבואו בשליחות יעקב כי אם כמשיאים לו עצה הוגנת להכבד ולישב בביתו ולא יתגרה ברעה כי יעקב יוכל לו. וזה רמז א' בחינת "עשו", והשני לפי

הוא מצד עצם הגיד, וזה עץ בעלמא הוא והתורה אסרתו, ואידך ס"ל דטעם בשר שיש בו נאסר ג"כ באיסור גיד.

אלא דלפ"ז יש להבין למה אוכל גיד הנשה של בהמה טמאה פטור, הא יש בו איסור טומאה, טעם הבשר הנמשך, אלא די"ל לזה דגוף הגיד מבטל טעם הבשר של טמא לכן אינו חייב גם משום טומאה. וא"כ י"ל הרמב"ם לשיטתיה דפסק בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין דאין איסורין מבטלין זה את זה, א"כ י"ל שפיר דבשלמא בטמאה שאין גיד נוהג שפיר י"ל דהגיד שהוא עץ בעלמא מבטל טעם הבשר שבתוכו, משא"כ בגיד של נבלה דהגיד אסור א"כ אינו מבטל טעם נבלה, שבתוכו להכי פסק שפיר דחייב שתיים.

*

קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך. ויש לדקדק למה תלה זה בברחו מפני עשו אחיו. ולפום פשטא יש לומר דאיתא ביורה דעה (סי' רכה סעי' מה) דנדר הנגדר בעת צרה אין מתירין אותו, וגם אמרו חז"ל נדרים כ"ב. הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן, אך בעת צרה שרי לידור, וכן אין מתירין אותו כמו שכתבתי וזה ביאר לו הכתוב "ועשה שם מזבח", ואם תאמר שתהיה בכלל מקיים הנדר שיש בו איסור ותחפוץ להתירו לזה אמר "לקל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך" ובעת צרה שרי לידור. מיהו נראה בלאו הכי דאפילו על דעת חבירו נתבאר ביו"ד סי' רכ"ח ס"כ דאם עשה לו כן בשביל טובה שעשה לו אפילו בדיעבד יש אומרים דאינו מותר, ואם כן אתי שפיר גם כן, כיון שבברחו מפני עשו אחיו הבטיחו הקל יתברך שיהיה עמו ובעבור זאת עשה הנדר, ואם כן פשיטא דלא גרע מעל דעת חבירו בשביל טובה שעשה לו שאין לו היתר. (קומץ המנחה פר' וירא)

*

סוגיות דף היומי

הנה עיקר התכלית מה שאדם חולה בטרם מותו הוא שאם ימות פתאום ימות בלא תשובה, אבל מתוך שחולה ויחשוב כי הגיע עתו מתעורר לשוב אל ה'. ובזה יובן מה שאמר משה אצל קרח (במדבר טז כט) "אם כמות כל אדם ימותון אלה כו' ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'", וחז"ל דרשו (נדרים ל"ט): מכאן רמז לביקור הולים מקרא דפקודת כל אדם יפקד עליהם, ויש לדייק מה רצה בזה לענין שלו.

אך כבר אחז"ל בבא מציעא כ"ז. עד יעקב לא הוה חולשא, ועיקר התכלית שאם האדם מת פתאום ימות בלא תשובה, אבל מתוך שחולה ויחשוב כי הגיע עתו מתעורר לשוב אל ה'. אמנם באנשים האלה אשר נאצו ה' והחטיאו הרבים א"כ אין צורך להם החולי שאין התכלית מן החולי מבוקש מהם שהרי הם מתים בלא תשובה וכנ"ל, וזהו שאמר משה "אם כמות כל אדם ימותון אלה ופקודת כל אדם יפקד עליהם" א"כ לא חטאו, ואחר שלא חטאו במה שהקהילו על משה וראוי שיחלו קודם המות לשוב מחטא כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואולם "אם בריאה יברא ה' כו' ובלעה אותם וירדו חיים שאולה", היינו מבלי חולי אז וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'" ואין מספיקין בידם לעשות תשובה כיון שהחטיאו הרבים.

ביערות דבש (ח"א דרוש ז) כתב על מה שאמר פרעה למשה "אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות ויאמר משה כן דברת לא אוסיף עוד ראות פניך", כי היה לו יניקה מן הקדושה וכל זמן שהיה לו ניצוץ קדושה רצה להסתכל בפניו, אך כאשר כבר נשבר כוחו אז נסתלקו הניצוצין ולא רצה לראותו. לכן אמר כי אחר שעדיין לא נגמר הדין שעליו, עדיין היה לו מקצת ניצוצי קדושה וכאשר כבר הוציאו ממנו ניצוצי קדושה לא רצה להסתכל בפניו לכן אמר "כן דברת" בזמנו דברת (רש"י שם) "לא אוסיף עוד ראות פניך".

והנה יעקב עשה בחכמה להוציא ניצוצי קדושה ממנו לכן אמר, "אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו". וזהו שאמר להלן "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני". ולכאורה תמוה איך דימה יעקב פני אותו רשע לפני אלהים, אך מבואר בזוהר שעיקר הרצון שנותנים לס"מ בשעיר יום הכיפורים הוא מה שמשווין אותו בגורל שני השעירים גורל אחד לשם וגורל אחד לעזאזל זהו יחשב ליקר וכבוד שמשווין אותו עם סיטרא דקדושה, אשר על כן מקבל עליו כל העוונות. וזהו "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים", כמו שהפרשתי לקדושה אני משה חלקך לכן "ותרצני" בודאי.

*

וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך. הנה מה שנתעורר יעקב עתה לשאל לשמו, מבואר כי איתא (ברכות ד') שיעקב ירא שמה יגרום החטא לפי שהובטח מפי הקב"ה עצמו ויתכן שיגרום החטא מניעת הטוב מה שאין כן על ידי נביא שלא יחשד במשקר, ואם כן אחר שהובטח בברכה זו שהקב"ה עתיד להגלות על זו ולהסכים על הברכות כמו שפירש רש"י עיין שם. ואחר שהיתה הבטחה זו על ידי שליח לא יגרום החטא לבטלו שלא יאמר כי שליח שקר היה, ואפילו במלאך שייך זה שלא יאמר שהיה מסטרא אחרא ושפת שקר.

אך כל זה אינו שייך רק בנודע מי המבשר מה שאין כן כשלא נודע מי הוא לא שייך שיבוא לידי חשד אחר שלא נודע מי הוא ולזה נתעורר ואמר מי הוא, ושאלו על שמו, ואחר שידע מי הוא השליח לא יגרום החטא שיהיה חשד על השליח כי שקר נענה. ולזה אמר "ויברך אותו שם", כי אחר שהמלאך היה שרו של אחיו והוא הודה לו על הברכות הודאת בעל דין ודאי לא ישוב ריקם ולא תבטל בשום פנים.

*

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ליישב דברי הרמב"ם שפסק באוכל גיד הנשה של נבלה וגיד הנשה של עולה חייב שתיים, ופסק אין בגידין בנותן טעם. ובפלתני מתרץ דאע"ג דאין בגידין בנותן טעם מ"מ כיון דרחמנא אחשביה לאכילה לענין גיד חשוב נמי אכילה לענין נבלה והוא דחוק. ויותר נראה דבלא"ה הקשה הרשב"א איך חולקין במציאות אם יש בגידין בנותן טעם, לכן י"ל דודאי יש בו טעם מצד יניקתו משאר אברי הבהמה אך ס"ל דהטעם שיש בו אינו אלא מצד יניקתו מגוף הבהמה וטעם של הגיד בא מצד טעם בשר המעורב בו ופליגי בזה הסברא דמאן דס"ל אין בגידין בנותן טעם היינו משום שהטעם שבפנים מצד תערובות יניקתו מן בשר הבהמה זה הטעם לא נאסר, רק האיסור